Etuuksien ja palvelujen suunnitteluyksikkö
Toimeentuloturvaetuuksien osaamiskeskus

7.11.2023

Kela 105/010/2023

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta 7.11.2023 / Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024–2027 ja siihen liittyviksi laeiksi sekä lapsilisälain 7 §:n muuttamisesta (HE 75/2023 vp)

Kansaneläkelaitoksen asiantuntijalausunto

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on pyytänyt Kansaneläkelaitokselta (Kela) lausuntoa edellä mainitusta hallituksen esityksestä.

Esityksen mukaan eräitä etuuksia ja rahamääriä, jotka on sidottu kansaneläkeindeksiin tai elinkustannusindeksiin, ei tarkistettaisi siten kuin kansaneläkeindeksistä annetussa laissa säädetään tai elinkustannusindeksin muutosta vastaavasti vuosina 2024–2027.

Esitys on osa hallitusohjelman kokonaisuutta, jonka tavoitteena on tasapainottaa julkista taloutta ja edistää työllisyyttä. Muita samaan kokonaisuuteen kuuluvia toimenpiteitä ovat muun muassa työttömyysturvaan ja yleiseen asumistukeen ehdotetut muutokset (HE 73/2023 vp ja HE 74/2023 vp). Kelan näkemyksen mukaan indeksitarkitusten jäädyttämistä koskevan esityksen vaikutuksia esimerkiksi työllisyyteen ja ihmisten toimeentuloon onkin arvioitava kokonaisuutena eri etuuslakeihin tehtävien muutosten kanssa.

Kela toteaa, että julkisen talouden tasapainottaminen ja työllisyyden edistäminen ovat painavia perusteluja sosiaaliturvan muutoksille. Indeksikorotusten jäädyttämisen ja muiden sosiaaliturvaan ehdotettujen tiukennuksien on hallituksen esityksissä arvioitu vähentävän julkisia menoja. Lisäksi valtiovarainministeriö on voinut laskea toimenpiteille työllisyyttä edistävän vaikutuksen. Siten ehdotetut muutokset lähtökohtaisesti vastaavat niille asetettuihin tavoitteisiin.

Kela toteaa kuitenkin, että yksilötasolla joillakin etuudensaajilla on paremmat tosiasialliset mahdollisuudet työllistyä tai edistää työllistymistään kuin toisilla. Mahdollisuuksiin vaikuttavat esimerkiksi henkilön työkyky, koulutus ja osaaminen sekä avointen työmahdollisuuksien määrä omalla asuinseudulla. Sen vuoksi Kela pitää tärkeänä, että palvelujärjestelmän edellytyksiä vastata asiakkaiden tarpeisiin kehitetään etuusmuutosten rinnalla. Toivottujen työllisyysvaikutusten toteutumista voisi Kelan näkemyksen mukaan edistää myös tiedon liikkuvuuden tehostaminen, erilaisten asiakasryhmien tunnistaminen ja tiedolla johtamisen edellytysten parantaminen.

Kela
PL 450, 00056 Kela
Puhelin 020 634 11
etunimi.sukunimi@kela.fi

FPA
PB 450, 00056 FPA
Telefon 020 634 11
fornamn.efternamn@fpa.fi

www.kela.fi | www.fpa.fi

Kela kiinnittää huomiota myös toimeentuloturvaetuuksia koskevien esitysten yhteisvaikutuksiin. Toimeentuloa heikentävät vaikutukset kumuloituvat henkilöillä, jotka eivät kykene hankkimaan lisätyötä ja jotka saavat useampaa sellaista etuutta, johon ei tehdä indeksitarkistusta ja johon kohdistuu muita heikennyksiä. Osalla tilanne voi johtaa toimeentulotukioikeuden syntymiseen tai aiempaa suurempaan toimeentulotuen tarpeeseen. Tämä tarkoittaa sosiaaliturvan painopisteen siirtymistä ensisijaista etuuksista viimesijaisen turvan suuntaan.

Indeksijäädytykset kasvattavat työeläkelakien mukaisten kuntoutusrahojen tasoa verrattuna Kelan maksamaan kuntoutusrahaan. Maksussa olevia työeläkelakien mukaisia kuntoutusrahoja korotetaan vuosittain TyEL-indeksin mukaisesti samaan aikaan, kun kuntoutusrahan vähimmäismäärä pysyy vuoden 2023 tasolla eikä maksussa olevia (vuoden yli jatkuvia) kuntoutusrahoja vuosina 2023–2027 myöskään tarkistettaisi. Kelan näkemyksen mukaan tämä voi jossain määrin lisätä työelämään kiinnittymättömien ja työelämään kiinnittyneiden kuntoutujien keskinäistä eriarvoisuutta. Eroa kasvattaa myös se, että ammatillisen kuntoutuksen ajalta maksettavan kuntoutusrahan laskukaavaa on tarkoitus muuttaa asiakkaalle epäedullisemmaksi (HE 60/2023 vp).

Sairauspäivärahan vähimmäismäärän indeksijäädytyksistä seuraa, että vähimmäismääräisten sairauspäivärahojen ja myös siihen sidotun kuntoutusrahan vähimmäismäärän taso jäävät entistä enemmän jälkeen esimerkiksi takuueläkkeen tasosta, mikä voi heikentää motivaatiota osallistua työelämätavoitteiseen kuntoutukseen sekä lisätä epätarkoituksenmukaista työkyvyttömyyseläkkeelle hakeutumista. Myös sairausvakuutuslain mukaisen sairauspäivärahan vähimmäismäärän ja takuueläkkeen ero kasvaa. Vuonna 2023 vähimmäismääräinen sairauspäiväraha on 799,75 euroa kuukaudessa ja takuueläke 922,42 euroa kuukaudessa. Vähimmäismääräinen päiväraha on pienempi kuin takuueläke, mikä johtaa pitkittyvässä työkyvyttömyydessä huonompaan toimeentuloturvaan kuin takuueläke. Epäsuhta kannustaa hakeutumaan suoraan eläkkeelle.

Lopuksi Kela toteaa, että lakiesitys on toimeenpantavissa ja sen aiheuttama työmäärän lisäys on maltillinen.

Pasi Pajula
toimeentuloturvaetuuksien osaamiskeskuksen päällikkö